

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Пояснено сутність комерціалізації інтелектуальної власності. Проаналізовано особливості процесу забезпечення державного регулювання комерціалізації інтелектуальної власності на прикладі розвинутих країн. Визначено основні проблеми та недоліки державної політики у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в Україні та обґрунтовано напрями її вдосконалення задля активізації інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

Аннотация. Объяснена сущность коммерциализации интеллектуальной собственности. Проанализированы особенности процесса обеспечения государственного регулирования коммерциализации интеллектуальной собственности на примере развитых стран. Определены основные проблемы и недостатки государственной политики в сфере коммерциализации объектов интеллектуальной собственности в Украине и обоснованы направления ее совершенствования для активизации инновационного развития отечественной экономики.

Annotation. The nature of commercialization of intellectual property is reviewed. The features of the process of state regulation of intellectual property commercialization are analyzed on the example of developed countries. The main problems and drawbacks of the state policy in the commercialization of intellectual property in Ukraine are defined and directions for its improvement to stimulate innovative development of the national economy are substantiated.

Ключові слова: інтелектуальна власність, комерціалізація інтелектуальної власності, державне регулювання, оподаткування інтелектуальної власності.

Сьогодні об'єкти права інтелектуальної власності (ІВ), тобто винаходи, корисні моделі, торгівельні марки, промислові зразки, географічні зазначення, комп'ютерні програми, фонограми і відеограми тощо мають велике значення у підвищенні конкурентоспроможності товарів і послуг. Вони не тільки приносять підприємству додатковий дохід, а й можуть виступати самостійним товаром. У зв'язку з інтеграцією України у світовий економічний простір важливим стає вивчення досвіду розвинутих країн у сфері державного регулювання комерціалізації ІВ, у сфері розробки заходів щодо чіткого визначення та захисту інтелектуального права власності. Це має велике значення з огляду на пошук процесів залучення патентованих технологій, інвестицій у інноваційні проекти тощо.

Від вирішення проблем комерціалізації ІВ залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку країни, її модернізації, сприяння активному використанню інтелектуального потенціалу держави для її прискореного інноваційного розвитку і наближення до рівня передових країн, а також підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі.

Проблемами комерціалізації ІВ займалися такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як: Т. Голубєва, І. Невінчаний, С. Бондаренко, А. Чухно, А. Прохоров, Г. Ступнікер та ін. Але через постійну зміну законодавства та втілення нових реформ в Україні та в зарубіжних країнах не було повно розкрито деякі аспекти цього процесу, та особливості втілення його в Україні, що й обумовлює актуальність дослідження.

Метою статі є уточнення змісту комерціалізації інтелектуальної власності та обґрунтування заходів щодо забезпечення державного регулювання комерціалізації інтелектуальної власності задля розвитку інноваційної сфери вітчизняної економіки.

Для початку необхідно визначити, що інтелектуальна власність – це результат творчої діяльності людини: винаходи у всіх галузях людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг, знаки обслуговування, фірмові знаки, комерційні позначення, інформаційна продукція – все те, що можна використовувати будь-яким способом у господарській діяльності.

Інтелектуальна власність має ряд специфічних ознак:

нематеріальність (відсутність матеріально-речовинного змісту) об'єктів ІВ;

відсутність фізичного зносу;

можливість одночасного використання одного об'єкта багатьма суб'єктами (потенційна або фактична множинність власників майнових прав на ІВ).

Комерціалізацію ІВ слід розуміти як реалізацію результатів науково-технічної діяльності, закріплених у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, з метою отримання прибутку.

Основними формами комерціалізації результатів ІВ є: укладання ліцензійних та патентних договорів; франчайзинг; лізинг; інжиніринг; промислова кооперація і передача технологій в рамках спільних підприємств; технічна допомога.

Також із метою отримання доходу можуть передаватися ноу-хау (незапатентовані результати науково-технічної діяльності, що охороняються режимом комерційної таємниці). Крім того, реклама і просування такого специфічного товару, як ІВ мають свої особливості (споживачі товару –

не фізичні особи, люди, а інституційні освітні, промислові підприємства, наукові організації тощо) і безпосередньо впливають на успішність процесу комерціалізації.

Під механізмом комерціалізації результатів інноваційної діяльності розуміють упорядковану сукупність нормативно-законодавчих актів, факторів, принципів і методів формування й функціонування системи управління процесом комерціалізації, спрямованою на отримання прибутку від ринкової реалізації майнових прав інтелектуальної власності з урахуванням інтересів широкого кола зацікавлених сторін [1].

Для успішного перетворення результатів науково-технічної діяльності на інноваційний продукт необхідним є державне регулювання цього процесу, оскільки ринкова економіка не завжди здатна це здійснити з огляду на високу вартість, довгий термін окупності інноваційних проектів. Під державним регулюванням комерціалізації ІВ розуміється комплекс дій та заходів, що запроваджуються державою через відповідні органи та нормативне регулювання і державні цільові прог-рами, з метою визначення основних економічних процесів для отримання доходів від приватних і державних об'єктів інтелектуальної власності. Таке регулювання фактично передбачає стимулювання створення прав на нематеріальні активи, які відповідатимуть інтересам всіх зацікавлених груп економічних суб'єктів. Такі дії та заходи формують державну стимулюючу регуляторну політику організаційно-економічних відносин із приводу ІВ [2].

Головна нормативна мета державного регулювання інтелектуальної власності в Україні повинна полягати у збереженні й розширенні збуту наукомісткої продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках на засадах підвищення конкурентоспроможності товарів кінцевого використання та виробництв при максимально можливому поєднанні загальнодержавних інтересів та окремих підприємств. Національна програма розвитку інтелектуальної власності має закласти основи функціонування ринкових відносин у галузі регулювання інновацій відповідно до потреб сучасного ринку та пов'язати процеси маркетингу, фінансування, розробки, комерційного застосування ІВ [2].

Особливу увагу слід приділити вивченню зарубіжного досвіду державного регулювання комерціалізації ІВ, створеної за рахунок бюджетних коштів. Одним із найбільш значних нововведень в останні роки було введення ІР Вох режимів у деяких європейських країнах, які передбачають істотно знижену ставку податку на дохід, отриманий від різних форм інтелектуальної власності (патенти, програмне забезпечення, моделі, ноу-хау, бізнес таємниці, виробничі секрети та інші). В рамках даного режиму ставка податку на дохід від ІВ коливається від 0 % на Мальті, 2 % на Кіпрі і 2,5 % в Ліхтенштейні, до 15 % в Іспанії і 15,5 % у Франції. В кожній країні цей режим має свої риси залежно від особливостей національної економіки [3]. Надання таких пільг для підприємств, які володіють ІВ, дозволяє максимізувати вигоди від їх використання, стимулює НДДКР на підприємствах, сприяє інвестуванню в дослідження і розробки, а також створенню нових робочих місць у даній сфері.

На жаль, наша держава відстає у розвитку інноваційної сфери економіки від багатьох світових країн. Більшість компаній, які б могли бути відкриті в Україні, засновуються за кордоном в юрисдикціях із сприятливою законодавчою базою і умовами оподаткування. Проте варто зазначити, що Уряд останнім часом робить акцент на розвитку ІТ-галузі. У 2013 році в Україні був прийнятий Закон про державну підтримку розвитку ІТ-індустрії та про особливості оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції. Для стимуляції ринку високих технологій і більш ефективного залучення коштів уряд спростив оподаткування комп'ютерної галузі. Зокрема, податок на прибуток був знижений до 16 %, податок на доходи фізичних осіб – до 10 %, а податок на додану вартість і зовсім скасований [4]. Дана реформа оподаткування дозволила українським ІТ-компаніям виконувати масштабні міжнародні проекти "під ключ", а не працювати на підряді у світових грандів програмного забезпечення, а також сприяла створенню 20 тис. робочих місць та стрімкому зростанню обсягу експорту програмної продукції та послуг. Але впровадження тільки цієї реформи недостатньо для бажаного розвитку інноваційної сфери.

Загальним для більшості розвинених країн є зростання ролі нижчестоящих ланок системи – університетів і наукових організацій – у володінні правами на результати науково-технологічної діяльності. Основна тенденція полягає в тому, що для прискорення процесів залучення ІВ у господарський оборот, держава активно фінансує науково-технічну діяльність університетів, державних НДІ, приватних фірм.

Український уряд також намагається дотримуватися даної тенденції. Так Міністерство освіти і науки, Міністерство молоді та спорту визначили базові ВНЗ, в яких значно збільшилося фінансування технічних спеціальностей [4].

Проте в Україні все ж існує ряд проблем, що необхідно вирішувати, які пов'язані з: неефективною охороною та захистом прав інтелектуальної власності, а також відсутністю дієвих механізмів проти піратства;

недостатністю економіко-правових заохочень розвитку сфери інформаційних технологій. відсутністю регулювання відносин, що складаються між суб'єктами інноваційної діяльності під час створення об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, для вирішення цих проблем необхідно визначитися із напрямками вдосконалення політики у сфері регулювання процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. До них, у першу чергу, необхідно віднести:

- 1) вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері використання інтелектуальної власності, враховуючи світову практику стимулювання інноваційного розвитку та інформатизації економіки;
- 2) створення досконалого механізму захисту прав інтелектуальної власності, враховуючи визнані міжнародно норми і принципи;
- 3) забезпечення умов для функціонування цивілізованого ринку об'єктів права інтелектуальної власності, введення ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності (зокрема франчайзингу, інжинірингу, передачі об'єктів під заставу, опціонних угод, лізингових і рентінгових договорів та ін.);
- 4) державна підтримка інноваційного розвитку підприємств;
- 5) комерціалізація запатентованих науково-технічних досягнень;
- 6) інформаційне забезпечення діяльності у сфері використання та захисту інтелектуальної власності, розвиток патентно-інформаційної бази;

7) створення національної системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері розробки та використання об'єктів інтелектуальної власності.

Прийняття та впровадження цих заходів сприятиме розвитку вітчизняної економіки у напрямі становлення технологічно розвинутого інформаційного суспільства. Це дасть змогу активізувати процеси комерціалізації ІВ, розвивати цивілізований ринок об'єктів права інтелектуальної власності в Україні та забезпечити конкурентоздатність вітчизняних інноваційних товарів на світових ринках. Крім того, це дозволить створювати нові робочі місця і товари з більшою доданою вартістю, більш ефективно використовувати вітчизняний та іноземний капітал у цій сфері, а також запобігатиме відтоку вітчизняних висококваліфікованих спеціалістів за кордон.

Наук. керівн. Возненко Н. І.

Література: 1. Голубева Т. С. Механізм комерціалізації результатів інноваційної діяльності / Т. С. Голубева // Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент" : зб. наук. пр. ; Луцький нац. техн. ун-т. – Луцьк, 2010. – Вип. 7 (26). – Ч. 1. 2. Невінчаний І. С. Державне регулювання інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / І. С. Невінчаний. – К., 2011. – 20 с. 3. Griffith R. Corporate Taxes and Intellectual Property: Simulating the Effect of Patent Boxes / R. Griffith, H. Miller, M. O'Connell. – 2013. 4. Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.